

Цивільне право і цивільний процес

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14174405>

Особливості розлучення під час воєнного стану

Єлизавета Бобчук

Студентка 3 курсу, Державний податковий університет, ORCID:ID <https://orcid.org/0009-0005-9793-4049>

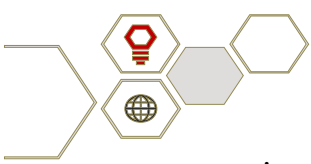
Сергій Дяченко

адвокат, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу, Державний податковий університет, ORCID:ID <https://orcid.org/0000-0002-0104-2769>

Прийнято: 05.11.2024|Опубліковано: 17.11.2024

Анотація. Стаття присвячена вивченню проблемних питань щодо розірвання шлюбу в умовах воєнного стану. Висвітлено основні способи розлучення, проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють дане питання. У роботі досліджено вирішення спірних питань між подружжям у цивільному судочинстві. У статті також проаналізовано позиції науковців стосовно даної теми.

Так як розірвання шлюбу — це добровільне припинення шлюбних відносин, то розлучення можливо за заявою обох з подружжя або одного з них. Розлучитися можна через органи державної реєстрації актів цивільного стану (далі — ДРАЦС), а за наявності дітей лише через суд, тому в статті визначено характер і сутність спірних питань між подружжям щодо розірвання шлюбу, визначення місця проживання дітей тощо. Окреслено проблемні питання розлучення якщо хтось з подружжя військослужбовець ЗСУ або перебуває на окупованих територіях тощо. Також у роботі визначено можливі перспективи вирішення таких проблем. Зауважимо, що тема розлучення та вирішення труднощів в цьому

процесі між подружжям в умовах воєнного стану у цивільному судочинстві, є досить актуальною, але водночас і малодослідженою. Вирішення таких спірних питань щодо розірвання шлюбу в цивільному судочинстві характеризується надмірною емоційністю та складністю, оскільки розлучення передусім є важливим етапом в житті людини, адже все ж таки розлучення — це «розпад сім'ї». Якщо у подружжя є спільні діти, розлучення батьків має відношення і до дитини, саме тому розгляд таких справ у судовому порядку необхідний задля забезпечення та захисту її прав та інтересів, суд повинен зважати і на думку дитини. Розірвання шлюбу у непростий воєнний час, не втратило своєї актуальності та набуло нових аспектів вирішення спірних питань між подружжям.

Дана стаття присвячена на більш деталізоване дослідження та аналізу даної теми, окреслення її повної характеристики. Дана стаття розкриває всі детально проаналізовані проблемні «точки», що виникають у таких справах, та дає зрозуміти якими способами можна їх вирішити.

Ключові слова: цивільне судочинство, розірвання шлюбу, підсудність, воєнний стан, органи ДРАЦС, військовослужбовець ЗСУ, окуповані території.

Peculiarities of divorce during martial law

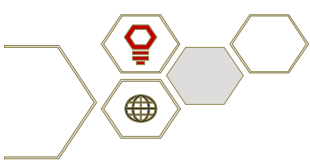
Yelyzaveta Bobchuk

3rd year student State Tax University, ORCID:ID <https://orcid.org/0009-0005-9793-4049>

Serhii Dyachenko

PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Law and Procedure State Tax University, ORCID:ID <https://orcid.org/0000-0002-0104-2769>

Abstract. The article is devoted to the study of problematic issues related to

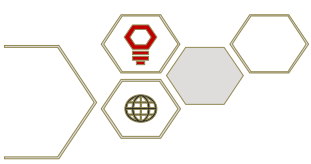
divorce under martial law. The author highlights the main methods of divorce and analyzes the legal acts regulating this issue. The article also examines the resolution of disputes between spouses in civil proceedings. The article also analyzes the positions of scholars on this topic.

Since divorce is a voluntary termination of marriage, divorce is possible at the request of both spouses or one of them. Divorce can be obtained through the civil registry offices (hereinafter - the Civil Registry Office), and if there are children, only through the court, so the article defines the nature and essence of the disputable issues between spouses regarding divorce, determination of children's place of residence, etc. The author also outlines the problematic issues of divorce if one of the spouses is a serviceman of the Armed Forces of Ukraine or is in the occupied territories, etc. The author also identifies possible prospects for solving such problems. It should be noted that the topic of divorce and resolution of difficulties in this process between spouses under martial law in civil proceedings is quite relevant, but at the same time, it is also poorly researched. The resolution of such controversial issues of divorce in civil proceedings is characterized by excessive emotionality and complexity, since divorce is, first of all, an important stage in a person's life, because after all, divorce is a “breakup of the family”. If the spouses have children together, the divorce of the parents also affects the child, which is why the consideration of such cases in court is necessary to ensure and protect the child's rights and interests, and the court must take into account the child's opinion. Divorce in difficult wartime has not lost its relevance and has acquired new aspects of resolving disputes between spouses.

This article is devoted to a more detailed study and analysis of this topic, outlining its full characteristics. This article reveals all the problematic “points” that arise in such cases and makes it clear how they can be resolved.

Keywords: civil proceedings, divorce, jurisdiction, martial law, civil registry offices, military personnel of the Armed Forces of Ukraine, occupied territories.

Постановка проблеми: Проблема розірвання шлюбу та вирішення спірних сімейних питань у цивільному судочинстві завжди є досить суперечливою, а в

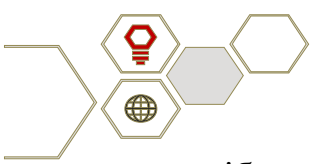

умовах воєнного стану виникли певні проблеми. Зацікавленість даною проблемою полягає в тому, що розлучення є важливим етапом у житті людини, а тому вирішити такі спірні питання хочеться з мінімальними витратами часу та ресурсів. При наявності дітей у подружжя, від результату розлучення батьків залежать також і інтереси дітей. Отже, дана проблема потребує ґрунтовного дослідження, аналізу основних проблем та їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему розірвання шлюбу у цивільному судочинстві досліджували такі науковці як: О.О. Мельник[1], О.О. Білик[2], О. І. Сафончик [3], Л.В. Діденко [4], Р.О. Гаврік[5], Г.В. Анікіна[5], Л.В. Грицишина [6], С.В. Дяченко [7], М.М. Дякович[8], К. І. Спасова [9], Д.М. Шебаніц [10] та інші. Дані науковці розглядали проблемні питання розлучення, досліджували судову практику та практику Європейського суду з прав людини, обґрунтовували важливість дослідження даної теми та перспективи вирішення таких спірних питань у цивільному судочинстві. Проте головні аспекти розлучення в умовах воєнного стану, розгляд таких справ у цивільному процесі майже ніхто не розглянув, тому під час написання статті та дослідженні даної теми, можна дійти висновку, що дійсно ця тема є малодослідженою, незважаючи на її актуальність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізуючи дослідження науковців ми дійшли висновку, що аспекти вирішення спірних питань щодо розлучення саме в умовах воєнного стану є недослідженим та невирішеним. До прикладу, розлучення якщо один із подружжя військовослужбовець ЗСУ або хтось з подружжя перебуває на окупованих територіях. І таких невирішених питань безліч, що обґрунтовує необхідність їх дослідження. Потенційний внесок даної статті — це вирішення цих питань та головних аспектів розгляду справ про розлучення у цивільному судочинстві в умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті(постановка завдання). Дана тема обрана не випадково, адже в умовах воєнного стану деякі процедури розгляду справ у цивільному процесі зазнали змін. В результаті проведеного дослідження

потрібно окреслити основні проблеми процедури розірвання шлюбу в умовах воєнного стану в цивільному судочинстві. Проаналізувати нормативно-правові акти, висвітлити підходи науковців та дослідити судову практику з даного питання. Навести обґрунтовані перспективи вирішення спірних питань. Ця стаття розмежує головні аспекти розірвання шлюбу та надасть можливість удосконалення даних процедур на законодавчому рівні та практичному застосуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відповідно ч. 2 ст. 104 Сімейного кодексу України(далі — СК України) закріплює, що «припинення шлюбу відбувається внаслідок його розірвання»[11]. Розлучення — це добровільне волевиявлення припинення шлюбних відносин, і обмежень стосовно цього під час воєнного стану немає. Проте з початку повномасштабного вторгнення зазнала певних змін робота судів і органів державної реєстрації актів цивільного стану (далі — ДРАЦС), а також інших органів, які знаходяться на окупованих територіях(ТОТ) або на територіях ведення бойових дій.

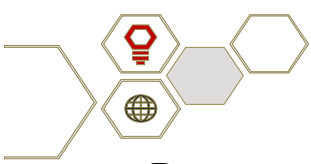
Відповідно ми розглянемо та проаналізуємо за яких умов може бути розірвано шлюб. Розлучення можливо:

- за спільною заявою подружжя через органи ДРАЦС(якщо у подружжя немає спільних неповнолітніх дітей та обидва згодні та мають бажання розлучитися) відповідно до ст.105, 106 СК України[11];

- за заявою одного з подружжя в органах ДРАЦС (у випадках, коли інший з подружжя визнаний судом безвісно відсутнім чи неієздатним) відповідно до ст.107 СК України [11];

- на підставі рішення суду(шляхом звернення до суду із позовною заявою про розірвання шлюбу одного з подружжя або за спільною заявою подружжя)[11]. Варто зазначити, при наявності неповнолітніх дітей розірвання шлюбу можливе лише через суд.

На період воєнного стану, дозволено звертатись з заявами про розірвання шлюбу до будь-якого органу ДРАЦС, незалежно від місця реєстрації подружжя.

Варто зазначити, навіть якщо у подружжя наявний майновий спір, розлучення можливо.

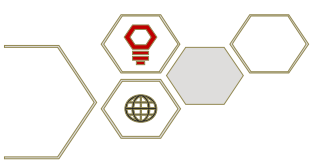
Якщо один з подружжя згоден на розірвання шлюбу, проте за певних причин немає змоги сам подати заяву про розірвання шлюбу, другий з подружжя може подати нотаріально посвідчену заяву про згоду на розірвання шлюбу. Окрім нотаріуса таку заяву може посвідчити уповноважена посадова особа в консульстві України за кордоном — у випадках, коли один з подружжя за кордоном, або командиром військової частини — у випадках один з подружжя є військовослужбовцем(особливо це актуально в сьогоденних реаліях). Трапляються і випадки, коли хтось з подружжя відбуває покарання, у цій ситуації справжність підпису у заяві про згоду на розірвання шлюбу посвідчує начальник установи відбування покарань, згідно ст.40-1 Закону України «Про нотаріат»[12], який зазначає, що таке «засвідчення підпису прирівнюється до нотаріального засвідчення»[12].

В умовах воєнного стану актуальним є питання розлучення з безвісно відсутнім. При умовах, коли один з подружжя визнаний судом безвісно відсутнім і шлюб було розірвано за цією причиною, у разі його з'явлення, і якщо буде скасовано рішення суду про визнання цієї особи безвісно відсутньою - відділ ДРАЦС проводить анулювання актового запису про розірвання шлюбу, у якому зберігається цей актовий запис, що регулюється ч. 27 глави 3 розділу III «Правилами державної реєстрації актів цивільного стану» [13].

Якщо один з подружжя проти розірвання шлюбу або якщо подружжя має неповнолітніх дітей розірвання шлюбу можливе лише через суд. Такі справи розглядаються судами відповідно за місцем проживання відповідача, в порядку окремого чи позовного провадження.

У порядку окремого провадження розглядаються справи щодо розірвання шлюбу у випадках: якщо є спільна заява подружжя, яке має дітей; за заявою одного з подружжя, у разі коли другий з подружжя засуджений до позбавлення волі.

Якщо розлучення за спільною заявою подружжя обов'язковими є такі

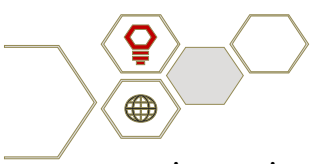
умови: згода між дружиною і чоловіком про розірвання шлюбу; відсутність порушень їхніх особистих та майнових прав, а також прав їх дітей. Варто наголосити, що договір між батьками про розмір аліментів на дитину повинен бути нотаріально посвідченим.

«У цивільному судочинстві актуальним залишається питання з ким з батьків буде проживати дитина, від вирішення даного спору залежить її подальше життя. Дане питання є малодослідженим, тому потребує більш поглибленого розгляду та аналізу провідними науковцями»[7].

Як і згадувалося вище, і закріплено статтею 109 СК України, «коли подружжя має спільних дітей та наявний взаємний намір розлучитися, вони мають право подати до суду спільну заяву про розірвання шлюбу разом із нотаріально посвідченим договором про те, з ким із батьків будуть проживати діти; яку участь у забезпеченні умов їхнього життя та виховання, братиме той з батьків, хто буде проживати окремо»[11]. У ситуаціях, коли батьки не дійшли згоди з ким будуть проживати діти, таке питання вирішується судом.

Розглянемо Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 грудня 2019 року справа № 341/628/17 (провадження № 61-45788св18) [14] у якій зазначено, що: «статтею 153 СК України мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, окрім випадків, коли таке право обмежене законом. Згідно положень ч. 2, 3 ст. 157 СК України [11] зазначено, що той з батьків, хто проживатиме окремо від дитини, має обов'язок брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. У свою чергу, той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати іншому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, окрім випадків коли таке спілкування перешкоджає нормальному розвитку дитини.

Статтею 158 СК України [11] закріплено те, що за заявою матері або батька - орган опіки та піклування визначає участь у вихованні дитини та спілкуванні з нею, того з батьків, хто проживає окремо від неї. Орган опіки та піклування на

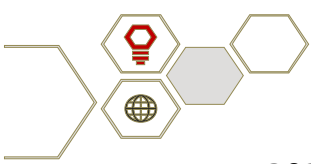
підставі вивчення умов життя батьків, їх стосунків з дитиною та ставлення дитини, а також інших обставин, що мають суттєве значення постановляє відповідне рішення. Відповідно таке рішення має обов'язковий характер»[14].

Розглянемо іншу Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 жовтня 2019 року у справі № 352/2324/17 (провадження № 61-14041св19)[15] у якій зазначено, що: «захист інтересів дитини в першу чергу, ґрунтується на свідомості та розумінні того, що розлучення батьків для дітей - це завжди важкий психологічний тягар для дітей, а батьки настільки заклопотані своїми проблемами, що забувають про кардинальні зміни які відбуваються в житті дитини (нове місце проживання та оточення, порушення їх звичного порядку, неможливість спілкування з двома батьками одночасно та інші). Зауважимо, що при визначенні місця проживання дитини, суди враховують об'єктивні та надані наявні докази, у тому числі умови проживання які надають батьки, особливості психологічного стану дитини, поведінки батьків по відношенню до дитини та беручи до уваги висновки органу опіки та піклування[15].

Однак найважливішим у вирішенні таких справ є внутрішнє переконання судді, яке повинно ґрунтуватися на внутрішній оцінці усіх обставин в цілому. Адже не можна нехтувати долею дитини, яка не повинна бути позбавлена дитинства через те, що батьки не змогли зберегти свої відносини чи домовитися»[15].

Варто зазначити, що суд не прийме до розгляду справу в період вагітності дружини та до досягнення дитиною 1 року, окрім випадків визначених законом. Наприклад, якщо один з подружжя вчинив протиправне діяння чи заподіяв насильство по відношенню до іншого подружжя чи дитини.

Варто підкреслити, що «при вирішенні спорів про участь одного з батьків у вихованні дитини чи про визначення місця її проживання, якщо сторона спору стверджує про факти вчинення одним із них домашнього насильства — обов'язково необхідно з'ясувати, чи відбувалося домашнє насильство щодо дитини або у її присутності» відповідно до Постанови Верховного Суду від 14

грудня 2023 року у справі № 127/20368/21 (провадження № 61-10159св23)[16].

Отже, особливістю розгляду справ про розлучення у порядку окремого провадження є те, що суд не з'ясовує підстави і не вживає заходів задля примирення подружжя, проте суд зобов'язаний перевірити, чи відповідають умови договору інтересам дитини та впевнитися, що умови договору не порушують принцип рівності прав батьків.

Зазвичай, справи про розірвання шлюбу вирішуються судом першої інстанції, проте є досить значна кількість справ щодо оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. Розглянемо Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 09 жовтня 2024 року у справі № 753/939/24 (провадження №61-11306св24)[17] у якій вказується, що «неправильне застосування судом норм матеріального права чи процесуального права є підставами оскарження судових рішень в касаційному порядку лише у випадках:

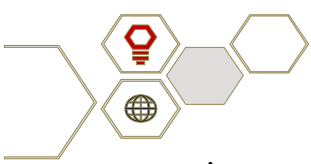
1) коли в рішенні суду апеляційної інстанції норми права застосовані без урахування висновків щодо застосування у подібних правовідносинах норм права, викладених у постанові Верховного Суду (окрім випадків коли Верховний Суд постановив рішення про відступлення від такого)[17];

2) коли відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах;

3) коли скаржник обґрунтовано доводить необхідність відступити від висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм права, викладених у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні;

4) коли судові рішення оскаржується з підстав, передбачених ч. 1, 3 ст. 411 ЦПК України[18]. Підставами для касаційного оскарження судових рішень є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права передбачені п. 2, 3 ч. 1 цієї статті »[17,18].

Справи про розірвання шлюбу розглядаються судом: за зареєстрованим місцем проживання відповідача або його перебування. У випадках, якщо

невідомо місце реєстрації проживання або місце перебування відповідача — за місцезнаходженням його майна чи за останнім відомим зареєстрованим місцем проживання/перебування.

Відповідно до статті 29 ЦПК України «підсудність справ про розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем чи особою без громадянства, які проживають за кордоном — визначає суддя Верховного Суду»[18].

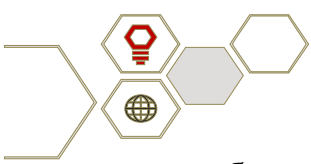
Варто зазначити, що для визначення підсудності під час війни, потрібно врахувати той факт, що суд може перебувати на тимчасово окупованій території. Також часто постає питання визначення підсудності справи про розірвання шлюбу, якщо чоловік/дружина проживає на тимчасово окупованих територіях.

Згідно з ст. 18 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «громадянам України гарантується повне дотримання їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, після залишення ними тимчасово окупованої території»[19]. У зв'язку з тим, що на тимчасово окупованій території фактично діє юрисдикція та закони держави-окупанта, документи про розірвання шлюбу видані такою владою будуть мати нікчемний характер.

Саме тому у судовій практиці можна знайти безліч прикладів справ щодо встановлення юридичного факту розірвання шлюбу на окупованій території. Розглянемо одну з таких справ: рішення Суворовського районного суду м. Одеси справи № 523/20099/20, де «подружжя звернулось до суду для встановлення факту розірвання шлюбу на окупованій території. Для встановлення такого факту, необхідно встановити чи дійсно певний населений пункт є окупованою територією. Встановивши всі необхідні обставини, суд прийшов до висновку, що є всі підстави для встановлення факту розірвання шлюбу на тимчасово окупованій території України»[20].

Актуальним є питання розірвання шлюбу, коли чоловік або дружина проходять військову службу, що унеможливляє їх прибуття в органи ДРАЦС або в суд.

Варто зазначити, якщо відповідач є військовослужбовцем, то розірвати

шлюб можливо лише за наявності від нього письмової заяви про згоду розірвання шлюбу. У разі відсутності будь-яких документів від відповідача, судовий розгляд може затягнутись і завершитись ухваленням відповідного заочного рішення.

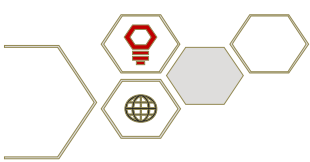
Якщо один із подружжя військослужбовець і не має змоги з'явитись на судові засідання, суд постановляє заочне рішення. Розглянемо заочне рішення Запорізького районного суду Запорізької області справа № 334/6161/24 у якій «відповідач є військовослужбовцем ЗСУ, у зв'язку з чим він не зміг з'явитись у судові засідання, проте надав усну згоду на розірвання шлюбу. Суд ухвалив позов задовільнити»[21].

О.О. Мельник у своїй праці зазначає, що «з початку повномасштабного вторгнення, процес розірвання шлюбу став займати в двічі більше часу. Відповідно це залежить від ситуації в певному регіоні, завантаженості судів та від того чи перебуває подружжя в Україні. У випадках, коли із подружжя за кордоном, процес розлучення затягуються через складнощі з поданням позовних заяв»[1].

Відповідно до пп. 3 п.1 ч.2 ст.4 Закону України «Про судовий збір»[22] «судовий збір за подання позовної заяви про розірвання шлюбу — становить 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, окрім випадків, коли особа звільняється від сплати судового збору»[22].

Проте вирішення сімейних справ можливо врегулювати і поза судом. «Медіації в цивільному процесі є результативною формою позасудового вирішення спорів. Медіацію вчені розглядають: як, альтернативне вирішення спору; як процес, (тобто переговори, спрямовані на вирішення спору); і як посередництво (тобто, врегулювання суперечки за участю незацікавленого посередника»[23].

Висновки. Отже, з вищенаведеного можна підсумувати, що розлучення — це добровільне волевиявлення припинення шлюбних відносин. Навіть під час воєнного стану справи про розірвання шлюбу не втрачають своєї актуальності, та навіть згідно статистики з початку повномасштабного вторгнення розлучень

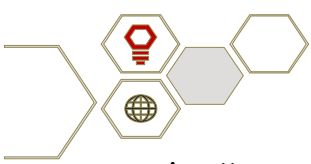

значно побільшало. З'явилися деякі складнощі розлучення в судовому порядку під час війни, які ми розглянули у цій статті, проте маємо надії, що все владається після її закінчення. Дане питання є цікавим і для науковців, адже актуальність питань щодо розлучення є незмінною, проте незважаючи на це дана тема є малодослідженою.

Дослідивши нормативно-правові акти та судову практику, ми дійшли висновку, що розлучення певним чином складний процес. Вирішення справ про розірвання шлюбу залежить від життєвих обставин які склались в сім'ї, а при наявності дітей, розлучення батьків неабияк впливає на них. Для держави захист прав дитини в умовах воєнного стану є одним із ключових питань. Саме, тому дослідження даної теми, аналіз нормативно-правових актів, наукових позицій та судової практики допоможе в майбутньому удосконалити законодавство щодо вирішення спірних питань розлучення у цивільному судочинстві.

Список використаних джерел

1. Мельник О.О. Окремі проблемні питання розлучення в умовах війни URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/25-1.pdf> (дата звернення — 03.11.2024)
2. Білик О.О. Питання, пов'язані з розірванням шлюбу, у практиці Європейського суду з прав людини URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/378/359> (дата звернення — 03.11.2024)
3. Сафончик О.І. Окремі питання розірвання шлюбу та поділу спільного майна подружжя в умовах воєнного стану URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff288aa2-9c1a-4d6f-bc1c-eebcb7dcfc3e/content> (дата звернення — 03.11.2024)
4. Діденко Л.В. Загальна характеристика шлюбно-сімейних правовідносин та їх припинення за законодавством України URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/33.pdf> (дата звернення — 03.11.2024)
5. Гаврік Р. О., Анікіна Г.В. Правові наслідки припинення шлюбу у

сімейному праві: порівняльно-правовий аспект URL:
http://lsej.org.ua/8_2021/16.pdf (дата звернення — 03.11.2024)

6. Грицишина Л.В. Припинення шлюбу в сімейному праві: дис. :
Хмельницький, 2022. 227 с. URL:
<https://univer.km.ua/sites/default/files/users/user161/diss%20%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата
звернення — 03.11.2024)

7. Ошийко М.А., Дяченко С. В. Вирішення спірних питань між батьками
щодо визначення місця проживання дітей в цивільному судочинстві. №2/2021
URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/20.pdf (дата звернення — 27.10.2024 р)

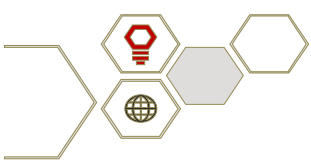
8. Дякович М.М. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання за сімейним
правом України URL:
[file:///C:/Users/%D0%92%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9/Downloads/206-
%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0
%D1%82%D1%82%D1%96-393-1-10-20200522%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%92%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9/Downloads/206-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-393-1-10-20200522%20(1).pdf) (дата звернення —
03.11.2024 р)

9. Спасова К. І. Розірвання шлюбу в умовах воєнного стану URL:
[https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/90748478-76e8-4aae-a2bd-
b403443442ca/content](https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/90748478-76e8-4aae-a2bd-b403443442ca/content) (дата звернення — 03.11.2024 р)

10. Шебаніц Д.М. Особливості розлучення з особою, яка перебуває на
тимчасово невідконтрольній території або за кордоном, в умовах правового
режиму воєнного стану URL:
[http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/342/9411/19641-
1?inline=1](http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/342/9411/19641-1?inline=1) (дата звернення — 03.11.2024 р)

11. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 № 2947-III. Чинна редакція
01.01.2024 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T022947?an=1275> (дата
звернення: 26.10.2024)

12. Про нотаріат: Закон України від 22.03.2013 р. № 2627. Редакція від
15.04.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата

звернення — 26.10 2024 р)

13. Наказ Міністерства юстиції України Про затвердження Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні від 18.10.2000 р. №52/5.

Редакція від 07.06.2024 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/reg4940?an=1980&ed=2024_06_07 (дата звернення — 26.10.2024 р.)

14. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 11.12.2019 справа № 341/628/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86468281> (дата звернення — 28.10.2024)

15. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 30.10. 2019 року у справі № 352/2324/17 URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86105207> (дата звернення: 20.10.2024)

16. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного суду від 14. 12. 2023 справа № 127/20368/21 URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vp_vid_14_12_2023_roku_u_spravi_127_203_68_21/ (дата звернення: 20.10.2024)

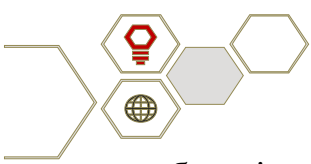
17. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 09.10.2024 справа № 753/939/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122252925> (дата звернення — 28.10.2024)

18.Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 №1618-IV. Чинна редакція 19.09.2024 URL: https://ips.ligazakon.net/document/T04_1618 (дата звернення: 20.10.2024)

19.Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. Чинна редакція 08.05.2024 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t141207> (дата звернення — 26.10.2024 р.)

20. Судова практика: рішення Суворовського районного суду м. Одеси від 02 лютого 2021 року у справі № 523/20099/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94576322> (дата звернення — 26.10.2024 р)

21.Судова практика: заочне рішення Запорізького районного суд Запорізької

області від 17 жовтня 2024 року у справі № № 334/6161/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122377579> (дата звернення — 26.10.2024 р.)

22. Про судовий збір: Закон України від 08.07. 2011 №3674-VI. Чинна редакція 13.05.2024 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T113674> (дата звернення — 26.10.2024)

23. Дяченко С.В., Колокольна Н.С. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика. №2/2020 URL: http://lsej.org.ua/2_2020/32.pdf (дата звернення — 27.10.2024 р.)